Transmissió cultural i exili, entre continuïtat i canvi : Els republicans espanyols (i catalans) a França i a Mèxic

MARIA LLOMBART HUESCA
Université Paris 8

En el si de la comunitat dels exiliats espanyols de 1939 s'expressa, des d'un primer moment, una forta voluntat de transmissió de la pròpia cultura, transmissió que pren, tot al llarg de l'exili, formes i discursos variats. Aquest article es proposa d'aportar alguns elements de reflexió sobre certs aspectes d'aquesta transmissió, en el marc de les possibilitats que una cultura –i la identitat que representi– es desenvolupi i difongui fora del seu territori «natural». Limitem l'estudi, que no pretén ser exhaustiu tenint en compte l'abast del tema, a les cultures castellana i catalana i a llur desenvolupament a França i a Mèxic, els dos centres més importants d'aquest exili.

L'anàlisi de la documentació elaborada pels exiliats i, amb aquesta dels seus projectes, ens permet afirmar que un dels seus objectius primers fou el d'assegurar la continuïtat cultural en l'exili, i això per tots els mitjans possibles. És evident que aquesta voluntat no es pot deslligar de molts altres factors igualment importants, com la lluita política, així com la necessitat de mantenir, com tota comunitat cultural establerta fora del seu espai geogràfic original, lligams amb els seus orígens.

El discurs de la continuïtat cultural

El discurs de la continuïtat arrela en bona mesura en la certesa dels exiliats que Espanya –l'autèntica– és la que es troba a l'exterior i que són ells els qui la representen. Els exiliats es presenten aleshores com els garants de llur(s) cultura(es). Es proposen, a partir d'aquesta primera constatació, continuar el projecte «utòpic» de la Segona República (encarnat pel projecte de la Generació de 1927 o de la "Institución Libre de Enseñanza"). En el cas català,

el projecte implica altres particularitats que estan vinculades evidentment a la llengua i a la recuperació i a la renovació cultural, així com a la construcció d'un sistema institucional autònom.

Això va lligat al desig, d'una banda, de desenvolupar una cultura que arribi als diferents sectors socials i, de l'altra, al manteniment d'una cultura plural, en el sentit que amb l'exili no s'acabarà amb la diversitat entre les diferents identitats que conformen l'Estat espanyol.

Ara bé, aquest discurs de la continuïtat no estarà exempt de dificultats. Després d'examinar com es tradueix aquesta voluntat de continuïtat cultural, analitzarem a continuació els factors que li fan obstacle.

1.1. Una cultura plural : una cultura popular – una cultura d'élit

Per mantenir el discurs de la continuïtat, els exiliats han de tirar endavant projectes que incloguin els diferents camps de creació i de registres culturals. Per a això, desenvoluparan múltiples iniciatives –associatives, editorials, literàries, artístiques, etcètera.– on hi trobem units el compromís individual i el compromís col·lectiu.

Una cultura de la continuïtat ha de ser plural i per això inscriure's, d'una part, en projectes de caràcter popular - en el sentit ampli del terme - que s'adrecin a tota la comunitat, més enllà que, al més sovint, i sobretot en els primers temps, sigui controlada fonamentalment per intel·lectuals; i, d'altra part, en projectes d'alta cultura dirigits i destinats a una élite intel·lectual.
Pel que fa al món associatiu –centres regionals, ateneus populars o casals catalans– , els seus membres s'esforcen per desenvolupar activitats de caràcter popular. No s'ha de confondre, però, cultura popular amb una cultura essencialment folklòrica, tot i que amb la consolidació de l'exili les associacions aniran reduint cada cop més l'envergadura de les seves activitats en termes de diversitat i d'exigència, i aleshores el contingut folklòric anirà prenent un espai cada cop més important.

Quant al sector de la premsa, podem distingir entre aquelles publicacions que s'adrecen a un lectorat d'élite i les que apunten a un públic més

ample i menys privilegiat. Les revistes són variades, tant pel tipus de contingut com per la qualitat; n'hi ha de molt exigents i rigoroses i n'hi ha que ho són menys, tant pel que fa a la tria de col·laboradors com a la qualitat dels texts publicats.

Dins el món de l'edició, trobem també exemples de tot tipus. Les editorials de l'exili es proposen majoritàriament que el llibre esdevingui accessible a tota la comunitat, tot i l'edició també de llibres de bibliòfil. No oblidem, d'altra banda, que l'exili proposà nombroses obres de gran qualitat, produïdes per escriptors formats al més sovint abans de l'exili.

Els diferents nuclis d'exiliats que es formen mantenen generalment relacions entre ells gràcies a les xarxes de sociabilitat que es desenvolupen i que sovint existien ja abans de l'exili però que ara es continuaran desenvolupant i evolucionant.

1.2. Una cultura plural : la cultura de la diversitat

La continuïtat en l'exili s'inscriu també en la constatació d'una altra realitat que, encara que de vegades no estigui exempta de tensions, és evident: l'existència d'una Espanya culturalment (i lingüísticament) plural.

En aquest sentit, i com ja ha estat anunciat més amunt, més enllà dels conflictes i les lluites de què s'acompanyés, el projecte de la Segona República s'acompanyava de la constatació que Espanya era un país culturalment i lingüísticament plural. A l'exili, les reivindicacions identitàries basques, gallegues i catalanes van prosseguir i en són prova les polítiques culturals específiques d'aquestes comunitats en exili. Pel que fa el cas català, cal subratllar que la lluita catalana per l'autonomia, coronada amb un relatiu èxit el 1932, venia de lluny i ha d'incloure's en el marc del projecte de vertebració nacional català dels anys 20 i 30, i que partia d'un model de política cultural cada cop més assumida per una direcció política dirigida pels intel·lectuals. Les institucions catalanes, com les espanyoles, es mantenen a l'exili i els quadres polítics i intel·lectuals s'esforcen en defensar, per tots els mitjans, la continuïtat cultural catalana i salvaguardar una cultura contra la qual el

règim franquista lluita enèrgicament. Els catalans exiliats imaginen una nova formació ideològica que els apropa, a diversos nivells, a la resta dels republicans però que, paradoxalment, els n'allunya també. I els projectes específicament catalans no es confonen, almenys aquells proposats per la direcció catalana en exili, amb els dels altres republicans espanyols.

1.3. Represa de projectes i idees anteriors a l'exili

Per últim, per tal de promoure aquesta idea de continuïtat des de l'exili, molt especialment durant els primers anys, moltes editorials i publicacions periòdiques adopten títols o projectes que havien estat creats abans de la guerra.

Pel que fa a les editorials, ens aturarem a tall d'exemple en Séneca, a Mèxic (en llengua castellana) i en Proa, a França (en llengua catalana). A Mèxic, l'editorial Séneca (1940-1948), dirigida per José Bergamín, es proposa, d'una part, reeditar els llibres apareguts en editorials de preguerra (com ara Signo, la revista *Cruz y Raya* o les edicions Árbol) i, de l'altra, publicar certs texts que s'havia previst publicar però que la guerra havia impedit (com *Poeta en Nueva York*). Per respondre a aquests objectius, Séneca treballa amb impressors mexicans de renom. D'altra banda, l'afirmació d'una tradició cultural republicana, en certs casos tràgicament revalorada pels esdeveniments històrics s'ha generalitzat i es veu molt especialment representada amb Antonio Machado i Federico García Lorca (Caudet, 2005).

Quant a Proa, aquesta editorial catalana a França significa també la represa a l'exili d'un projecte anterior. L'editor Josep Queralt llança, a Perpinyà, un projecte interromput per la guerra. Proa havia estat creada el 1928 a Badalona (per Marcel.lí Antich i Josep Queralt, sota la direcció literària de Joan Puig i Ferreter) i s'havia proposat facilitar l'accés a la cultura als sectors populars i tirar endavant un projecte específicament català. Les diverses col·leccions de Proa («A tot vent», «Els d'ara», «Oreig», «El camí», «Biblioteca Grumet», «La mirada») oferien al lector obres literàries estrangeres i catalanes, clàssiques i modernes, de la literatura per a joves i per a adults, en edicions populars però també de bibliòfil (CONSUL, 1985;

MANENT, 1984). Fins el 1938, data en la qual hagué d'interrompre la seva activitat, edità un total de 135 volums.

La seva reconstitució a França el 1951 es fa amb la voluntat de reprendre la mateixa línia editorial i les mateixes estratègies d'edició, tot i que alguns d'aquests elements de continuïtat seran criticats per determinats sectors, de l'interior i de l'exili, precisament perquè ni les circumstàncies ni les possibilitats d'èxit no són les dels anys 20 i 30. Proa edita aleshores principalment l'obra de Puig i Ferreter, escriptor que finança l'editorial (11 volums del *Pelegrí apassionat*), així com novel·les catalanes o traduccions que ja havien estat fetes en el primer període de Proa, que no havien estat publicades.

Si ens aturem ara en les publicacions periòdiques, són nombroses les que reapareixen en l'exili i que es presenten com hereves de projectes anteriors. Citem a Mèxic la revista *Romance* (1941, animada per Giménez Siles i l'editorial EDIAPSA), que pot ser considerada com la continuïtat d'*Hora d'España* (1937-1938) o la revista *Litoral* (1944, d'Emilio Prados, Manuel Altolaguirre, José Moreno Villa, Juan Rejano i Francisco Giner de los Ríos), que espera recuperar la revista que amb el mateix nom es publicava a Màlaga el 1926. En els anys que segueixen la Segona Guerra Mundial (entre 1944 i 1947) a França també es troben nombroses publicacions en aquesta mateixa línia, en aquest cas sovint de caire polític (sobretot anarquistes i socialistes). És el cas, en llengua castellana, de *La Batalla* (POUM) (1921), Mundo *Obrero* (PCE) (1930), *Política* (IE), *El socialista* (PSOE), *Solidaridad Obrera* (CNT apolítica) (1901), etc… Pel que fa a les revistes de caràcter fonamentalment cultural, trobem a França i a Mèxic, en català, la *Revista de Catalunya* (París 1939-1940; Mèxic, 1943), els orígens de la qual es remunten a 1924. La *Revista de Catalunya* conserva el mateix títol i les mateixes temàtiques, així com l'aspecte formal (coberta i tipografia) i l'organització interna dels articles. De fet, les publicacions periòdiques organitzen sovint el seu contingut en el respecte de la tradició publicista espanyola (assaigs, poemes i seccions de crítica i debat). La *Revista de Catalunya*, on trobem també una bona part dels col·laboradors dels anys 20, es presenta com la constatació d'una continuïtat de l'obra de la cultura catalana. Tanmateix, és precisa-

ment aquesta voluntat de continuïtat, que es tradueix per la defensa d'una cultura d'élite, que acaba donant la impressió que els problemes reals dels exiliats són ignorats. Per això, la publicació acaba essent, temàticament i formalment, més un símbol del passat que un reflex del present.

Un darrer exemple, també en català, a França: *El Poble Català* (París 1939-1940) reprèn també el nom del diari catalanista de tendència republicana i nacionalista d'esquerres apareguda a finals de 1904 i que va aparèixer –no sense viure importants canvis– fins el 1918.

2. Obstacles a la continuïtat cultural

Hem vist com el discurs cultural de l'exili descansa essencialment en aquesta idea de continuïtat. Ara veurem, tanmateix, com el conjunt les condicions inherents a l'exili matisaran aquest projecte. El discurs de la continuïtat es veurà constantment i per força influenciat, pertorbat o enriquit per múltiples factors, ja que tot el projecte que l'envolta és en definitiva el fruit d'una ruptura, la ruptura provocada per l'exili i la instauració d'una dictadura a Espanya.

Hi ha dues realitats fonamentals a les quals la cultura de l'exili s'ha d'adaptar i que afectaran tot el que envolta la seva producció : d'una part, la necessitat de restablir els llaços amb l'interior, és a dir amb la resistència cultural antifranquista a Espanya i/o a Catalunya, és a dir l'obligació d'admetre que Espanya i Catalunya existeixen, també i fonamentalment, en llur territori d'origen; d'altra banda, la necessitat de crear relacions amb el país d'acollida, ja sigui perquè hi viuen i treballen, ja sigui per raons d'estratègia política. Aquestes dues realitats estaran presents al llarg de l'exili i, segons el moment, tindran una influència més o menys important en les realitzacions culturals.

2.1. Exili *versus* Interior. "L'altra" Espanya – "L'altra" Catalunya

Durant els primers anys de la dictadura, la severa repressió franquista impedia actuar a Espanya a aquells que havien participat en el projecte republicà. La majoria de l'élite intel·lectual i política havia pres el camí de l'exili,

cosa que explica que els directors de la vida cultural espanyola i catalana es trobessin a l'exterior. Les dificultats per mantenir un contacte fluid amb el país eren per tant enormes. A mesura que l'exili s'allarga, però, es comença a témer que aquest esdevindrà definitiu, sobretot a partir de finals dels anys 40 i primers dels 50, la qual cosa porta els exiliats a haver-se de replantejar de nou a quin públic s'adreça la seva producció.

Perquè la transmissió cultural sigui eficaç, l'existència d'un receptor capaç de detectar el missatge és imprescindible; per això, cal que l'escriptor es plantegi per a qui escriu, l'editor a quin públic s'hi adreça, el pintor, per què i per a qui pinta, les associacions i institucions, a qui s'adrecen les activitats que organitza; sense oblidar, tampoc, l'aspecte temàtic : el pintor què pinta o l'escriptor què escriu. Des d'un punt de vista cultural, els intel·lectuals han de decidir a quin públic volen arribar per la seva acció i sobretot, per la seva obra literària. En aquest sentit, l'article escrit per Francisco Ayala el 1949 "¿Para quién escribimos nosotros?" i aparegut al número 43 de *Cuadernos Americanos*, és emblemàtic d'aquesta preocupació (Caudet, 2005). Pel que fa la cultura de llengua castellana, a Mèxic l'exiliat ha de fer la tria entre escriure per a la seva comunitat o bé fer-ho per als mexicans. A França, la qüestió lingüística fa evidentment impossible aquesta última tria.

D'altra banda, a Espanya, amb l'estabilitat de la dictadura i les seves noves estratègies per mantenir-se en el poder, la resistència anti-franquista podrà comença a organitzar-se. Des de llavors, l'exili haurà de tenir en compte la realitat d'un interior actiu, amb el seu propi bagatge i la seva pròpia concepció de la cultura, que i reivindica la seva participació en l'elaboració d'una cultura espanyola (i catalana).

La qüestió per a l'exili és doncs determinar on se situen la vertadera Espanya (i la Catalunya real); és a dir, qui té les claus de l'autèntica producció cultural : els exiliats, que fa anys que no viuen en el territori autòcton ; o a l'interior, on la producció cultural és controlada per un règim que limita tota llibertat, inclosa la creativa?

L'exili voldrà també ocupar un espai propi a l'interior i trobar-hi un públic a qui transmetre llur producció. Des de llavors, els projectes culturals

de l'exili es proposaran de condicionar un espai d'expressió a l'interior per a aquesta producció de l'exterior. Així, si la "Unión de Intelectuales Españoles" (UIE) havia nascut a París el 1944 per assegurar la cohesió i la unió de l'emigració i preparar el retorn, la secció que la UIE obrí a Mèxic el 1947 es proposava més aviat oferir un suport (moral, material i cultural) a la resistència cultural d'Espanya.

En el cas específicament català, no podem ignorar que la qüestió lingüística influeix en la situació. Cap a mitjans de l'any 1946, Franco autoritza l'edició de les primeres obres en català. Aquesta nova política del règim, que apunta a satisfer els organismes internacionals, permet que la «fissura» es comenci a obrir... D'altra banda, les realitats específiques viscudes pels que s'han quedat a Catalunya i pels que han viscut l'exili imposen diferències de perspectives, però tendeix a instaurar-se un diàleg i la discussió entre les diferents tendències.

Citem un parell d'exemples a França (geogràficament més pròxima a Espanya) representatius dels canvis de relació amb l'interior : "Ruedo Ibérico", que publica llibres en espanyol, i Proa, ja evocada anteriorment, i que publica en llengua catalana.

A França, l'editorial "Ruedo Ibérico" de José Martínez (1961/62) es proposa d'omplir el buit cultural de l'interior, imposat pel règim. El públic a què apunten aquestes publicacions és sens dubte el de l'interior. Pretén publicar a l'exterior allò que no ho pot ser a l'interior, i fer-ho arribar allà clandestinament. Per a l'exili és una manera de mantenir un cert paper director, oferint suport a l'interior[1]. Com veiem, el discurs de la continuïtat va unit, en aquest cas, al discurs de la lluita ideològica. El fet que l'editorial sabés adaptar-se a la conjuntura del moment, a més de l'esforç de la gent que hi treballà, explica l'èxit de l'editorial.

[1] Per això són publicades obres com *Revolución y contrarrevolución en España* (Joaquín Maurín, 1966), *La ley de prensa de Manuel Fraga* (de Gonzalo Dueñas, 1969); *La economía mundial y el imperialismo* (Nikolai Boukharin, 1969); *Mañana, crónica anticipada* (Luciano F. Rincón, 1965); etc

Quant a Proa, també busca un públic a l'interior. En aquest cas, però, la iniciativa no funciona realment, en bona part perquè la seva estratègia passa per editar llibres que puguin entrar legalment a Catalunya i en canvi la censura franquista no donarà mai el seu «foc verd» a la importació dels llibres. D'aquesta manera, al públic català li resulta poc interessant comprar clandestinament llibres que haurien pogut ser publicats directament a l'interior, ja que haurien estat autoritzats pel règim. Per aquesta i d'altres raons les edicions Proa s'instal·laran de nou a Badalona el 1964. Durant els 13 anys de vida de Proa a Perpinyà, els discursos de la continuïtat i de la crítica es barrejaran, de vegades també, amb el discurs de la decepció...

En definitiva, la idea de continuïtat que encarnava l'exili perd, amb el temps, gairebé tot el seu pes. La direcció a l'interior pren les regnes de la política cultural i esdevé l'única possible garant de qualsevol continuïtat –i desenvolupament– cultural, fins i tot si es tracta, a causa del règim, d'una continuïtat que ha de passar per les xarxes de la censura. El que és evident és que l'exili ja no es pot considerar com el posseïdor de la cultura « autèntica » i pren consciència que li cal posar-se al servei de l'interior.

2.2 La necessitat de teixir relacions amb el país d'acollida

La necessitat de teixir relacions amb el país d'acollida és l'altre factor essencial que impedirà que l'exili asseguri aquesta continuïtat cultural tal com es plantejava fer-ho. Que la majoria de las iniciatives que es tirin endavant tinguin una projecció internacional condiciona sens dubte el projecte. Però hi ha altres factors que dificultaran la tasca dels exiliats.

Projecció internacional: "fer-se acceptar" i exercir una pressió

Durant els primers anys d'exili, els refugiats donen la prioritat a la projecció internacional de la cultura espanyola i catalana, segons llur pertinença cultural, el que respon d'una part a la necessitat de fer-se acceptar i revalorar pel país d'acollida i s'inscriu, d'altra banda, en aquesta voluntat de presentar-se com els vertaders representants de la cultura espanyola (per oposició a la

cultura imposada pel règim franquista). En aquest sentit, és una manera de fer pressió perquè la comunitat internacional intervingui per fer caure la dictadura, el que transforma més que mai la cultura en un instrument polític... En el cas català, la projecció internacional sobreentén el desig que la qüestió catalana no sigui exclosa del procés de restauració democràtica.

Les institucions espanyoles i catalanes proposen per això conferències - en espanyol a Mèxic, i en francès a França - a l'atenció de la comunitat internacional i que tracten sobre la realitat política espanyola i la repressió franquista, així com sobre la seva història cultural. S'introdueixen membres estrangers en els consells de direcció de les associacions i de les publicacions, per tal de guanyar força i prestigi.

Un exemple que tradueix bé aquesta projecció internacional és el "Memorando sobre las vicisitudes de la cultura en la España de Franco" publicat el 1947 per la "Unión da Intelectuales Españoles" (ja citat per la secció que obrí a Mèxic). L'informe s'adreça principalment a la UNESCO i atrau l'atenció sobre el model cultural franquista i la manca de llibertat a Espanya. Subratlla que el programa cultural i educatiu de la República concorda amb el de la UNESCO, mentre que el franquista rebutjava els seus principis fonamentals. L'UIE volia convèncer l'UNESCO de la seva legitimitat de representar l'autèntica cultura espanyola i mantenir així l'aïllament diplomàtic de l'Espanya franquista, impedint la integració d'Espanya en l'organització (el que succeirà de totes maneres el 1952). D'exemples, tanmateix, en podríem trobar molts més.

Integració

Més enllà de la projecció internacional de la cultura, el procés d'integració al país d'acollida comença amb l'inici de l'exili i passa per vies diverses: familiars, professionals, socials... Des d'un punt de vista cultural, a Mèxic es tradueix per la incorporació de projectes essencialment espanyols a projectes més específicament mexicans. Així, la revista *España Peregrina* (1940) es converteix ràpidament en *Cuadernos americanos*. La revista *Romance* (ja citada), pocs mesos després de la seva creació és dirigida pels

mexicans : la “Casa de España”, fundada el 1938 (creada per mexicans però exclusivament per a espanyols) esdevé el 1940 el “Colegio de México”... Els espanyols a Mèxic aportaran d’altra banda la seva col·laboració a editorials i a publicacions mexicanes, publicant-hi sobretot texts. En aquest sentit, el fet de compartir una mateixa llengua és un factor que facilita evidentment la integració. I tanmateix, més enllà dels aspectes positius d’aquesta realitat, afavoreix una certa pèrdua d’influència –i de força– de l’exili i del tema espanyol en les accions en què aquests participen.

A França, fins i tot si la integració no es pot fer per la llengua, diverses iniciatives editorials faciliten l’acostament entre la cultura espanyola i el públic francès. És així com les “Ediciones Españolas” (LLE) de Tolosa de Llenguadoc, llibreria i editorial fundada el 1946 per Antonio Soriano i Louis Solères realitza un treball important de difusió de la cultura hispànica amb un públic francès, publicant llibres sobre la literatura, la música o la pintura espanyola, en francès.

Per la seva part, els catalans també llançaran diverses iniciatives editorials, més o menys puntuals, de llibres en francès sobre temàtiques catalanes o edicions bilingües català-francès.

Citem només a tall d’exemple el cas de Carles Fontseré, que finança l’edició dels llibres bilingües català-francès, que ell mateix il·lustra, de temàtica catalana, com *A Barcelona*, *Odes* (1945, amb textos de Jacint Verdaguer, de Joan Maragall, de Josep M. López Picó et de Pere Guilanyà) o l’*Ode à l’Espagne. Oda a España* de Joan Maragall (amb prefaci de Jean Cassou). (FONTSERE, 1999). La continuïtat passa, un cop més, per la projecció exterior de la cultura i pel desenvolupament dels lligams amb el país d’acollida.

D’altra banda, les relacions catalanes amb les diferents cultures de França (la francesa, l’occitana i la rossellonesa) tenen darrere d’elles una llarga tradició, el que afavoreix els intercanvis culturals. Així, es buscarà en tot moment el suport institucional a aquestes cultures i es donarà suport a projectes de col·laboració i d’acostament.

En definitiva, creiem que és possible afirmar que, tot i el desig provat

pels exiliats de difondre i desenvolupar llur cultura a partir d'una idea primera de continuïtat, l'obligada adaptació al context portarà a modificar els paràmetres a partir dels quals s'havia de produir la transmissió. El resultat serà que el que es considera com una cultura EN exili, fundada en la continuïtat d'un projecte determinat, esdevindrà per diverses raons una cultura DE l'exili...

BIBLIOGRAFIA SUCCINTA

AAVV (1999) : *Los refugiados españoles y la cultura mexicana*. Actas de las segundas jornadas celebradas en El Colegio de México en noviembre de 1996, Madrid, Residencia de Estudiantes/El Colegio de México, 516 p.

CAUDET, Francisco (2005): El exilio republicano de 1939, Madrid, Cátedra, 453 p.

CONSUL Isidor (juin 1985) : «Davant la represa de Proa: historia i balanç provisional» (Serra d'Or, n° 309, Barcelone, p. 53-55)

FONTSERE, Carles (1999) : *Un exiliat de tercera. A París durant la Segona Guerra Mundial*, Barcelona, Proa, 472 p.

LLOMBART HUESCA, Maria (2006) : *Les exilés catalans en France : histoire d'une résistance culturelle (1939-1959)*, Collection Travaux et Documents, dirigée par G. Rosowsky, 311 p

MANENT, Albert (1984) : « Antecedents i història d'una aventura cultural . *Edicions Proa* », *Escriptors i editors del 900,* Barcelone, Curial, p. 180-202.

ÉTUDE 9

Faut-il oublier Barcelone ?

"M'encanta el nou i m'enamora el vell" proclamait J.V. Foix dans un des sonnets de *Sol i de dol* (Seul, et en deuil, 1ère éd. 1936). Il exprimait ainsi le refus de choisir entre fidélité à la tradition transmise (*el vell*) et rupture (*el nou*), gage d'innovation. Quelques années plus tard, Josep Palau i Fabre lui répondait " Nous sommes tous fils d'Apollinaire ". Ce qui posait la problématique que nous abordons.

Mais de quelle transmission êtes-vous redevable et qu'advient-il si vous êtes né à Barcelone en 1940, si vous commencez à écrire dans les années soixante et si votre seule ambition est d'écrire pour le théâtre ?

Quelques jalons, choisis dans l'œuvre dramatique de Josep M.Benet i Jornet permettront de réfléchir au dialogue instauré entre ces deux modalités de création et leurs réciproques stratégies d'écriture. Une attention plus particulière à *Testament* (1995 / 2003)*, *L'habitació del nen* (2003/ 2005) et *Salamandra* (2005/en cours) permettra de s'interroger sur la part qui, relevant de la transmission, reste fidèle à une tradition donnée et celle qui, rompant avec la mimésis, proclame l'incontestable originalité d'une œuvre.

* La première date est celle de l'écriture, l'autre celle de la traduction française aux éditions de l'Amandier